

Datum
2021-08-20
Adress
August Palms Plats 1
Diarienummer
STK-2021-701

Yttrande

Till
Miljödepartementet

Remiss från Miljödepartementet - Använd det som fungerar (SOU 2021:26) M2021/00774

Sammanfattning

Kommunstyrelsen ställer sig positiv till den utveckling av producentansvaret för elutrustning som utredarna förespråkar. Producenterna bedöms ha både goda förutsättningar och drivkraften för att skapa ett ekonomiskt hållbart system för återanvändning som drivs på av väl-informerade konsumenter och användare. Vad gäller det föreslagna pantsystemet bedömer kommunstyrelsen i likhet med utredarna att förslaget med utveckling av producentansvaret är mer samhällsekonomiskt effektivt och mer förenligt med en cirkulär ekonomi än ett obeprövat pantsystem.

Yttrande

Det pågår flera utredningar i EU som kan komma att påverka de förslag som är lagda. Det gäller både EU-kommissionens utredning gällande möjligheten att införa ekonomiska incitament, exempelvis pantsystem för elektronik och det pågående arbetet med att ta fram produktpass. Resultatet av dessa två utredningar kan komma att påverka ett nationellt framtaget pantsystem. Ytterligare utvecklingsarbete pågår inom EU med att utveckla hållbarhetsprinciper för bland annat elektronik. Dessa principer tros resultera i krav på resurseffektiva produkter i ekodesigndirektivet. Kommunstyrelsen vill i sammanhanget lyfta att det finns ett lagstiftningsinitiativ inom ramen för ekodesigndirektivet. Avsikten är att utvidga direktivet, som hittills avgränsats till energirelaterade produkter, så att även produktgruppen informations- och kommunikationsteknologi prioriteras. Ekodesigndirektivet syfte är att utrustning designas för att vara energieffektiv och hållbar och möjlig att reparera, uppgradera, underhålla, återanvända och materialåtervinna. Kommunstyrelsen anser att det är av vikt att invänta det pågående arbetet inom området.

Kommunstyrelsen bedömer att en tydlig och omfattande information till både producenter och konsumenter, samt närheten och enkelheten att lämna sin mobil för återanvändningsändamål kan göra större skillnad än ett införande av pantsystem. Producentansvaret finns redan i dag men kunskapen om vad det innebär är låg hos både konsumenter och företag vilket tyder på att det finns en stor förbättringspotential och därmed stora miljövinster.

Kommunstyrelsen framhåller att utgångspunkten för att öka cirkulariteten och resurseffektiviteten måste vara avfallshierarkin. Åtgärder som syftar till att förebygga avfall och öka återanvändningen bör prioriteras framför återvinning. Det finns en otydlighet i hur kraven kommer att ställas, gällande återanvändning, på de ansvariga av insamlingssystemen och producenterna. Kommunstyrelsen önskar ett förtydligande av detta för att stärka ökad resurseffektivitet. Kommunstyrelsen saknar även en analys av den konsumtion av elektronik som görs i utlandet och även inköp som görs via nätet i utlandet för att förstå hur stor andelen som saknar finansiell täckning. Enligt Konsumtionsrapporten 2020 (Centrum för konsumtionsvetenskap) så är hushållens konsumtion i utlandet ett av de konsumtionsområden som ökat mest under åren 2009–2019.

Kommunstyrelsen vill i sammanhanget understryka att åtgärder som beskrivs behöver ses utifrån ett långsiktigt behov av förändrad konsumtion, så att förbrukningen av resurser totalt sett minskar. En stor del av miljöpåverkan av småelektronik kommer från utvinning av råvaror och tillverkning av produkten. En förlängd livslängd eller att undvika konsumtion av en produkt kan ge betydande miljövinster. Att genom lagstiftning begränsa så kallat planerat åldrande eller generellt ställa krav på att produkter ska tåla ihärdig användning, vara möjliga att reparera och i förekommande fall uppgradera kan vara en väg fram. Sådana lagstiftningsåtgärder för elektronik och informations- och kommunikationsteknologi planeras och utreds inom ramen för ekodesigndirektivet.

Kommunstyrelsen ser positivt på möjligheten att samordna de olika producentansvaren.

I nedanstående del lämnas specifika kommentarer på det alternativa förslaget om utökat producentansvar.

11.2.1 Möjliggör förberedelse för återanvändning vid insamling av elavfall

Förslag: *Den som driver ett insamlingssystem som har tillstånd ska se till att insamlingen sker på ett sådant sätt att förberedelse för återanvändning möjliggörs för avfall som kan förberedas för återanvändning.*

Kommunstyrelsen anser att det är av vikt att elavfall samlas in och att det skapas förutsättningar för användarna att göra det och att återvinningen ska ske enligt avfallshierarkin. Dock bör det utredas om konsekvenserna av genomförande av åtgärden. Detta för att försäkra sig att åtgärden inte motverkar användarnas vilja att primärt välja att reparera och uppgradera produkten istället för att köpa nya produkter. Insamling av elektronik sker främst på återvinningscentraler (ÅVC) som kommunerna handhar. Om insamlingen ska ske på ett sådant sätt att förberedelse för återanvändning möjliggörs kan detta innebära att utformningen på ÅV-Cn måste förändras, en kostnad som kan komma att läggas på kommuninvånarna genom avfallstaxan. Detsamma gäller för andra insamlingssystem som kommunen erbjuder såsom Samlaren.

11.2.2 Ge producenterna ansvar att verka för återanvändning av elutrustning

Förslag: En producent ska verka för att användare av elutrustning får goda förutsättningar att återanvända denna. Kravet gäller för elutrustning som är lämplig att återanvända.

Utredningen bedömer att producenterna har en möjlighet att bidra till att öka användarnas möjligheter att lämna produkter för återanvändning (avsnitt 9.8 Förbättrade förutsättningar för återanvändning s 279). Kommunstyrelsen menar att förslaget har en god tanke, men att den är problematisk. Detta då producenterna är långt ifrån användarna och deras primära syfte är att få användarna att köpa deras nya produkter - inte att fortsätta använda dem. En allt för stor påtryckning att lämna ifrån sig fungerande produkter, istället för att ge incitament för att fortsätta använda dem och exempelvis förlänga deras livslängd kan bidra till en ohållbar konsumtion som inte utgår ifrån avfallshierarkin.

Kommunstyrelsen hade hellre sett förslag som främjade möjligheterna för användarna att reparera och uppgradera enligt exemplen nedan:

Den modell som Repair Network Vienna har: en reparationscheck som man laddar ner online och kan använda direkt för reparationen. Det framstår som ”gratis pengar” och kan leda till att man satsar på reparationer av hög kvalitet. Wien har även ett nätverk som företag måste kvalificera sig till; annars gäller inte checkarna.

Frankrike som har infört en så kallad reparationsfond som syftar till att minska kostnaden för reparation för användarna. Fonden delfinansierar reparation hos certifierade reparatörer. Att produkter klassificeras enligt en skala av reparerbarhet. I Frankrike har ett så kallat reparationsindex infört på ett flertal elprodukter.

11.2.3 Stärkta incitament i insamlingen av elavfall

Förslag: En producent ska använda ekonomiska incitament och andra incitament i den omfattning som är lämpliga för att den som har elavfall ska fullgöra sin skyldighet att sortera ut och hantera elavfall enligt avfallsförordningen (2020:614). Incitamenten ska vara sådana att de inte motverkar en effektiv resursanvändning. En producent ska på Naturvårdsverkets begäran redovisa vilka åtgärder som vidtagits enligt första stycket.

Kommunstyrelsen vill understryka vikten av att incitamenten inte ska vara sådan att de motverkar effektiv resursanvändning. Som utredningen anger så har många ett upplag av till exempel mobiltelefoner hemma. Det finns utmaningar i återanvändning och återvinning av elprodukter. Som en orsak anges låg kunskapsnivå, men anledningen till denna kunskapsnivå kan vara flera och att hitta rätt metoder för att nå fram är inte enkelt. Detta har kommunstyrelsen erfarenhet av kopplat till andra avfallsslag.

11.2.4 Information om avfallsförebyggande, insamling och återvinning på nationell nivå

Förslag: Den som driver ett insamlingsystem som har tillstånd enligt 45 § ska genomföra lämpliga åtgärder för att informera innehavare av konsumentelavfall om

1. fördelarna av att vidta avfallsförebyggande åtgärder,
2. skyldigheten att sortera ut elavfall och var utsorterat elavfall kan lämnas,

3. insamlingssystemens ansvar för en säker insamling och hantering av det avfall som samlas in, och

4. vilka möjligheter det finns att återvinna elavfall och vilken miljönytta detta ger.

Insamlingsystemen ska senast den 31 mars varje år redovisa till Naturvårdsverket vilka informationsinsatser som har genomförts under föregående år.

Kommunstyrelsen vill ytterligare en gång trycka på samverkan mellan de som driver insamlingssystemet och kommunen för att dela på kunskap, erfarenheter och uppnå synergieffekter.

11.2.5 Information om hanteringen av produkter med personliga data

Förslag: *En producent ska se till att användare av elutrustning får information om hur elutrustning som har lokalt lagrad information kan fabriksåterställas och hur lokalt lagrad personlig information kan raderas.*

Kommunstyrelsen menar att problemet med ackumulerat elavfall i hemmet kan övervinnas med hjälp av tillräcklig och rätt information och därmed öka återanvändning och återvinning. Användarna är en mycket heterogen grupp och informationen måste målgruppsanpassas och hänsyn måste tas till multikulturella aspekter. Kommuner har kunskap och erfarenhet att kommunicera och ge råd till våra användare. De kommunala avfallsorganisationerna kommunicerar idag kring elavfall till våra användare och upprättade kanaler finns. Samarbete mellan kommun och producenter bör främjas och det hade varit önskvärt att utredningen lyft upp hur denna samverkan ska bedrivas och vikten av den.

11.3.7 Tillsyn

Förslag: *Naturvårdsverket ansvarar för central tillsyn och kontroll av pantsystemet. Kommunerna har ett lokalt tillsynsansvar inom pantsystemet.*

Kommunerna föreslås få ansvar för tillsynen lokalt över avfallshanteringen. För den lokala tillsynen kan kommunen ta ut en avgift (27 kap. 1§ miljöbalken). Tillsyn avseende producentansvar och hantering av elavfall delas mellan Naturvårdsverket och kommunen. Naturvårdsverket är operativ tillsynsmyndighet över producentansvaret för elutrustning. Naturvårdsverket ska därmed se till att producenterna följer lagkraven i förordningen om producentansvar elutrustning. Kommunerna ansvarar för tillsynen lokalt. Detta innebär att kommunen har bland annat tillsyn över större avfallsanläggningar där elavfall mottas samt tillsyn över den insamling som sker via butiker.

Butiker som säljer elektriska och elektroniska produkter är skyldiga att ta emot motsvarande uttjänta produkter, enligt producentansvaret. I dagsläget har verksamheter ringa kunskap om lagstiftningen och är benägna att göra sig av med avfall på andra sätt än att lämna det till godkända mottagare. Det förekommer icke seriösa aktörer som samlar in avfall från butiker. Det insamlade avfallet exporteras i en del fall illegalt vilket leder till att både resursen som avfallet utgör, och det eventuella miljöproblemet, hamnar någon annanstans. Kommunstyrel-

sen menar att därför behöver tillsynen omfatta även kontroll av hur elavfallet lagras hos butikerna samt att det lämnas vidare till en godkänd mottagare.

Det finns både anmälningspliktiga (där lagrad mängd är mellan 1 och 50 ton elavfall) och icke anmälningspliktiga verksamheter (där lagrad mängd är mindre än 1 ton elavfall) som samlar in elavfall. För att tillsynen på de icke anmälningspliktiga verksamheterna ska bli mer effektiv krävs en bredare kartläggning samt intensifiering av uppsökande tillsyn för att hitta butikerna som påverkas av lagstiftningen. Vad gäller de anmälningspliktiga verksamheterna finns det ett mörkertal då verksamheternas kunskap om lagstiftningen generellt sätt är låg, vilket leder till att en del butiker inte vet om att de omfattas av krav på anmälningsplikt.

Utredningen anger att det inte blir några större konsekvenser för kommunerna. Dock skulle tillsynen komma att öka om fler aktörer blir involverade i marknaden för insamling, förberedande för återanvändning och återanvändning av småelektronik. Tillsynen måste anpassas och vägledning måste tas fram utifrån de effekter som önskas uppnås av insamlingsystemet. Ytterligare behöver samverkan kring information och kommunikation till användarna lyftas. De kommunala avfallsorganisationerna har i dag ett informationsansvar kring hur våra användare ska hantera elavfall. Här finns mycket kunskap och erfarenhet att samla in om behoven hos våra användare och tydliga synergier finns vid samverkan kring information. Kommunstyrelsen vill framhålla att de omfattande ändringarna kan innebära att informationsarbetet för kommunerna kan komma att öka och hade därför önskat ett förtydligande vad det kan komma att innebära, dels ur ett ekonomiskt perspektiv, dels ur ett resursperspektiv.

Ordförande

Katrin Stjernfeldt Jammeh

Sekreterare

Anna-Lena Alnerud